

Att övervinna en olycklig barndom, Uppsala Nya Tidning 2009

Det är aldrig för sent att få en lycklig barndom, skrev den finske psykiatrikern Ben Furman år 1999. Med det menade han att man kan överleva en traumatisk barndom och ändå få ett gott liv. Som en tanke såg under samma årtionde en ny litteraturgenre dagens ljus med Dave Pelzers omtalade bok *Pojken som kallades det*. I Sverige skrev Anna Karin Granberg självutlämnande barndomsskildringar om sexuella övergrepp och våld. Nu, ett årtionde senare, är bokhandelns hyllor rika på efterföljare. Vissa pocketavdelningar har till och med en särskild rubrik för dessa böcker.

Självbiografiska skildringar om en besvärlig barndom är inget nytt. Men här handlar det om barn som vuxit upp under extremt svåra förhållanden; incest, våld, övergrepp, psykiskt sjuka eller alkoholiserade föräldrar.

Skildringarna är ofta obarmhärtigt närgångna. Som en röd tråd löper också omgivningens tystnad och oförståelse för barnets utsatta situation. Duncan Fairhurst berättade om uppväxten där han blev sexuellt utnyttjad och kränkt av sin egen pappa. Gerður Kristný och Thelma Ásdísardóttir skildrade en pappa som utsatte alla döttrarna för övergrepp från honom själv och andra pedofiler. Det finns också berättelser om barn som vuxit upp med psykiskt sjuka föräldrar. I boken *Mamma sa att jag var sjuk*, gav Julie Gregory ett porträtt av sin mamma med *Münchhausen by proxy* och det liv hon själv tvingades leva som objekt för denna sjukdom. I Sverige har Sandra Gustafsson och Ethel G. Ericsson berättat om den smärta som mödrar med psykiska sjukdomar orsakat dem. Samma tema återkommer i Carl Johan De Geers självbiografi *Jakten mot nollpunkten*. De skiljer sig från biografier som Åsa Linderborgs bok *Mig äger ingen*, där det finns ett större inslag av kärlek och försoning till föräldern. Påfallande ofta har man väntat att skriva till efter föräldrarnas död. Kanske som en blandning av såväl hänsyn som befrielse.

I denna litteraturgenre av traumatisk barndom återfinns såväl okända debutanter som erkända författare. Det gemensamma temat är en outhärdlig barndom och en berättelse som ibland står bloggvärlden nära i självutlämnande och uppriktighet. Ibland är det inte bara föräldrarnas destruktivitet som står i fokus utan även samhällets institutioner och föreningar med dess brister.

Det finns också ett stråk av hopp och revansch. Det faktum att man nu kan sätta ord på sin barndom betyder också en ny position av styrka och autonomi. Psykologiskt knyter

författarna an till psykoanalytikern Alice Miller. I böcker som *Det självutplånande barnet*, menade hon att skulden till olycklig barndom alltid vilar hos föräldrarna, men att samhälle och psykologi har en tendens att blunda för dessa övergrepp. En vanlig invändning som riktats mot denna genrens författare är också att de överdriver sin egen olycka. Man bör nog vara försiktig med denna kritik som lätt kan bli en sekundär kränkning i berättarens liv. Dostojevskijs ord får gälla här; *"En människas historia kan inte göras om, men den kan berättas på olika sätt"*.

Varför skriver man dessa närgångna berättelser? Många recensenter ser dem som författarens egen bearbetning av en traumatisk barndom. Det finns säkert fog för den slutsatsen, men riskerar också att göra läsaren paternalistisk och distanserad. Som om vi visste bättre än de. En annan förklaring kan vara att författaren vill stödja och vägleda läsare som varit i samma situation. Dave Pelzer har till exempel övergått att skriva självhjälpsböcker efter sin framgångsrika trilogi. Många av dessa barndomsskildringar citeras ofta i unga människors bloggar som betydelsefulla vittnen till att livet kan vara outhärdligt och ändå hoppfullt. En tredje väg är att se detta som en särskild form av litterärt författarskap med syfte att beröra läsaren på samma sätt som Aristoteles beskrev i sin *Poetik*; genom att framkalla såväl fruktan som medkänsla.

Och vi som läser dessa böcker, vad driver oss? Kanske har vi ett behov av psykologiska hjältesagor, där mytens drakar och demoner bytts ut mot en skoningslös verklighet men där slutet ändå är gott. För ett återkommande tema i dessa böcker är samklangens med Ben Furmans påstående: Det går att bli en lycklig människa, även om barndomen varit olycklig och svår.

Jakob Carlander

Utländska författare

Sally Collings	Sophies resa, 2008
Teresa Cooper	Inspärrad, 2008
Waris Dirie	En blomma i Afrikas öken, 2001 Ökenblomman återvänder, 2004
Duncan Fairhurst	När ingen annan ser, 2008
Gerður Kristný och Thelma Ásdísardóttir	Bilden av pappa, 2007
Julie Gregory	Mamma sa att jag var sjuk, 2004

